

Zorlayıcı Diplomasinin Sınırları: 1980-1988 İnan-İrak Savaşı Örneği

The Boundaries of Coercive Diplomacy: The Case of the 1980-1988 Iran-Iraq War

Aslıhan YALAZ*

*Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

E-mail: aslihanyalazz@gmail.com

 ORCID: orcid.org/0000-0002-9234-3259

Öz

Uluslararası İlişkiler alanında önemli bir araştırma konusu olan zorlayıcı diplomasi geçmişten günümüze birçok devlet tarafından kullanılan bir diplomasi türüdür. Başarı oranı düşük bir strateji olarak değerlendirilmesine rağmen başarılı olduğu takdirde askeri yöntemlere nazaran çok daha düşük maliyetli olduğundan dolayı birçok aktör tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Uluslararası İlişkiler literatürü incelendiğinde zorlayıcı diplomasiyle ilgili çalışmaların daha ziyade stratejinin teorik boyutuyla ilgili olduğu fakat vaka çalışmalarına pek fazla yer verilmediği, yer verilse dahi bu çalışmaların daha çok ABD'nin uygulamalarına odaklanan çalışmalar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla stratejinin başarısına yönelik olarak dünya çapında geçerli olacak genellemelere tam anlamıyla ulaşılammıştır. Empirik bir zorlayıcı diplomasi teorisinin geliştirilebilmesi için tüm dünyada, farklı krizlerin bağlamsal değişkenlerini de analize dahil edecek çalışmaların yapılması ve böylece stratejinin önermelerinin sınanması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada iki Orta Doğu devleti arasında yaşanan İnan-İrak Savaşı'na giden kriz sürecindeki zorlayıcı diplomasi uygulamaları incelenecek ve başarısızlık sebepleri araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alexander L. George, Ayetullah Humeyni, İnan-İrak Savaşı, Saddam Hüseyin, Zorlayıcı Diplomasi.

Abstract

Coercive diplomacy, which is an important research topic in the field of international relations, is a type of diplomacy used by many states from past to present. Although it is considered a strategy with a low success rate, it is often preferred by many actors because it costs much less than military methods if successful. When the international relations literature is examined, it is seen that the studies on coercive diplomacy are mostly related to the theoretical dimension of the strategy, but case studies are not included much, and even if they are included, these studies are mostly focused on the applications of the USA. Therefore, generalizations that will be valid worldwide for the success of the strategy have not been fully reached. In order to develop an empirical coercive diplomacy theory, it is thought that studies should be carried out all over the world that will include the contextual variables of different crises in the analysis, and thus the propositions of the strategy should be tested. In this context, in this study, coercive diplomacy practices in the process leading to the Iran-Iraq War between the two Middle Eastern states will be examined and the reasons for failure will be investigated.

Keywords: Alexander L. George, Ayatollah Khomeini, Iran-Iraq War, Saddam Hussein, Coercive Diplomacy.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atıf İçin: Aslıhan, Y. (2021). Zorlayıcı Diplomasinin Sınırları: 1980-1988 İnan-İrak Savaşı Örneği. *Journal of Diplomatic Research*, 3(2), 56-73.

GİRİŞ

22 Eylül 1980'de Irak'ın İran'a saldırmasıyla başlayıp 8 yıl boyunca devam eden, 1 milyondan fazla insanın ölümüne ve en az 150 milyar dolarlık ekonomik kayba yol açan İran-İrak Savaşı, uluslararası literatürde farklı isimlerle nitelendirilmektedir. (Mearsheimer ve Walt, 2003: 53) Batı'da "Iran-Iraq War", Arap dünyasında "1. Körfez Savaşı" (حرب الخليج الأولى), Irak'ta Müslüman Araplar ile Sasaniler arasında 600'lü yıllarda yaşanan ve İran'ın İslamlaştırılmasıyla sonuçlanan Kadisiye Savaşı'na atıfla "Saddam'ın Kadisiyesi" (قاديسية / صدام) ve İran'da ise "Tahmili Savaş" (جنگ تحمیلی / Dayatılan Savaş) ile "Mukaddes Müdafaa" (دفاع مقدس / Kutsal Savunma) olarak adlandırılmaktadır. (Türkçe Bilgi, t.y.) Savaşın önce Irak, taleplerini gerçekleştirebilmek amacıyla İran'a yönelik olarak zorlayıcı diplomasi uygulaması fakat başarısız olmuştur. 2. Dünya Savaşı öncesi hakim olan "Diplomasinin bittiği yerde savaş başlar" mottosuna uygun olarak iki devlet arasında topyekün bir savaş yaşanmıştır.

Başarı oranı düşük bir strateji olarak değerlendirilmesine rağmen zorlayıcı diplomasi geçmişten günümüze birçok aktör tarafından pek çok kez kullanılmıştır. Bunun en önemli sebebi her ne kadar riskli bir yöntem olsa da başarılı olduğu takdirde askeri yöntemlere göre çok daha düşük bir maliyete sahip olmasıdır. Her ne kadar zorlayıcı diplomasi uygulandığı durumlara ve bağlamlara ilişkin pek çok değişken olduğu ve empirik bir zorlayıcı diplomasi teorisi henüz geliştirilemediği için geçmişten günümüze zorlayıcı diplomasi uygulamalarının tümünü kapsayacak kesin bir başarı genellemesine ulaşılamasa da Alexander L. George'a göre vakaların sistematik bir şekilde araştırılması ileride oluşturulacak teori için yararlı olacaktır. (George, 1994: 21) Bu bağlamda bu çalışmanın amacı da İran-İrak Savaşı'na giden kriz sürecindeki zorlayıcı diplomasi uygulamalarının ve başarısızlık sebeplerinin araştırılmasıdır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan zorlayıcı diplomasi stratejisinin temel varsayımları, çeşitleri, başarısını etkileyen faktörler ve diğer stratejik zorlama yöntemlerinden farklılıkları açıklanacak, ikinci bölümünde İran-İrak Savaşı'na giden kriz süreci ve bu süreçteki zorlayıcı diplomasi uygulamaları incelenecek, son bölümünde ise zorlayıcı diplomasi başarısızlık sebepleri analiz edilecektir.

ZORLAYICI DİPLOMASİ

Genel itibarıyla kuvvet kullanmaya ilişkin tehditlerin diplomaside kullanımı "stratejik zorlama" (strategic coercion) olarak isimlendirilmektedir. (Jakobsen, 1998: 11) Stratejik zorlamanın bir türü olan "zorlayıcı diplomasi" (coercive diplomacy) ise en genel tanımı ile bir rakibi, giriştiği eylemi durdurması veya geri alması için ikna etmek amacıyla tehdit etmeyi ve gerektiğinde rakibe yönelik olarak sınırlı askeri kuvvet kullanımını içeren diplomatik bir stratejidir. (Bellamy, 2000:96) Zorlayıcı diplomasi kavramının Uluslararası İlişkiler literatürüne girişi ise Soğuk Savaş Dönemi'ne denk gelmektedir. Ancak durum böyle olsa da düşünsel arka planına bakıldığında fikirsel temellerinin Sun Tzu, Thucydides ve Niccolo Machiavelli'nin eserlerine kadar uzandığı görülmektedir. (Bellamy, 2000: 96) Benzer şekilde Soğuk Savaş öncesi dönemde her ne kadar o dönemde zorlayıcı diplomasi ismiyle kavramsallaştırılmamış olsa da zorlayıcı diplomasi stratejisinin birçok devlet tarafından kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Zorlayıcı diplomasi stratejisi birçok devlet tarafından hala kullanılıyor olduğundan günümüzde de oldukça popüler bir araştırma konusudur. Fakat Türkçe ve İngilizce literatür incelendiğinde zorlayıcı diplomasi kavramı ile ilgili olarak terminolojik bir karışıklık olduğu görülmektedir. Bu durum "zorlayıcı diplomasi" (coercive diplomacy) kavramının, "zorlama" (compellence), "şantaj" (blackmail) ve özellikle de "caydırma" (deterrence) kavramları ile karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. (Jakobsen, 1998: 11) Aslında bu kavramların her biri birer stratejik zorlama türüdür fakat aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Bu çalışmanın odak noktası zorlayıcı diplomasi olduğundan konunun kavramsal çerçevesini tam olarak ortaya koyabilmek ve zorlayıcı diplomasiyi diğer stratejik zorlama türlerinden ayırmak amacıyla öncelikle bu kavramların açıklanması yerinde olacaktır.

Zorlama kavramı Uluslararası İlişkiler literatürü- ne Thomas Schelling tarafından yazılan ve 1966 yılında yayınlanan "Silahlar ve Etki" (Arms and Influence) isimli kitapla girmiştir. (Şener, 2018: 160-161) Schelling bu çalışmada rakibin giriştiği eylemi durdurmasını veya geri almasını amaçlayan zorlama kavramının kapsamını genişletmiş; zorlayıcı diplomasi, şantaj ve caydırma kavramlarını da zorlama stratejisinin içerisinde değerlendirmiştir. (Aksu, 2008: 23) Zorlayıcı diplomasi teorik altyapısını oluşturan ve böylece dış politika analizlerinde diplomatik bir strateji olarak kullanılmasını sağlayan en önemli

isimlerden biri olan Alexander L. George ise zorlayıcı diplomasiyi zorlamadan, şantajdan ve caydırmadan ayırmıştır. (Levy, 2008: 539)

George'a göre zorlama daha ziyade sert tehditleri içerirken zorlayıcı diplomasi esnek bir müzakere süreciyle birlikte sorunun diplomasi yoluyla çözülmesini vurguladığından ikisi farklı kavramlardır. (George, 1994: 7) Ayrıca George zorlayıcı diplomasiyi de "saldırgan nitelikli zorlayıcı diplomasi" ve "savunmaya dönük zorlayıcı diplomasi" olmak üzere ikiye ayırmıştır. (Şener, 2018: 162) Dolayısıyla çok daha geniş bir kavram olan zorlamanın, zorlayıcı diplomasi içerisindeki bu ayrımı da karşılayamayacağını savunmuştur. (George, 1994:7)

Çünkü zorlama, tehdidin savunma amacıyla kullanımının yanında saldırıyı da içerir ve zorlayıcı diplomasiden daha kapsamlıdır. Bu yüzden George, zorlayıcı diplomasiyi zorlamanın alt kategorisi olarak sınıflandırmıştır. (Sperandei, 2006: 258) Şantaj ise kuvvet kullanma tehditlerinin sadece saldırgan amaçlar doğrultusunda kullanımı olarak tanımlamış ve zorlamanın bir boyutu olarak değerlendirmiştir. (Aksu, 2008: 25)

Yani kuvvet kullanma tehdidi açısından zorlayıcı diplomasi hem saldırgan nitelikli hem de savunmaya dönük olabilmekteyken şantaj sadece saldırgan amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Bu şekliyle aslında saldırgan nitelikli zorlayıcı diplomasiyle şantajın benzerlik gösterdiği iddia edilebilir. Fakat şantajı gayrimeşru bir yöntem olarak değerlendiren George, zorlayıcı diplomasiyi meşru bir strateji olduğunu göstermek amacıyla stratejinin savunmacı yönünü ön plana çıkarmıştır. (Jakobsen, 1998: 13)

Tabloda görüldüğü üzere George'a göre caydırma, rakibi bir eylemi başlatmamaya ikna etmektir. Yani caydırmada eylem henüz gerçekleşmemiştir. George zorlayıcı diplomasiyi ise zorlayıcı diplomasiyle hedeflenen amaçları baz alarak Tip A, Tip B ve Tip C olmak üzere üç kategori halinde sınıflandırmıştır. Bu üç kategorinin ortak noktası ise eylemin başlamış olmasıdır. Yani caydırıcılıkta eylem henüz gerçekleşmemişken zorlayıcı diplomaside başlamış veya tamamlanmış durumdadır.

Kavramlar arasındaki ilişkiyi özetlemek gerekirse şekilde görüldüğü üzere caydırma ve zorlama, stratejik zorlamanın iki alt kategorisini oluşturmaktadır. Zorlama da şantaj ve zorlayıcı diplomasi olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Zorlayıcı diplomasi ise kendi arasında saldırgan nitelikli zorlayıcı diplomasi ve savunmaya dönük zorlayıcı diplomasi olarak gruplandırılmaktadır.

Caydırma	Zorlayıcı Diplomasi		
	Tip A	Tip B	Tip C
Rakibi bir eylemi başlatmamaya ikna etmek	Rakibi hedefine ulaşmadan önce durdurmaya ikna etmek	Rakibi eylemi geri almaya ikna etmek	Rakibi hükümetinde değişiklik yapmaya ikna etmek.

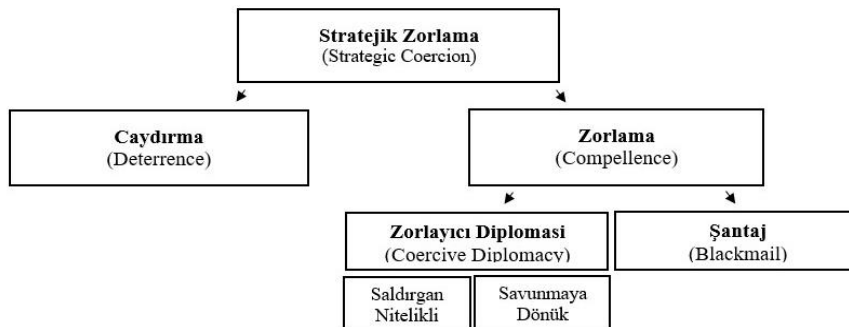
Tablo 1: George'a Göre Caydırma ve Zorlayıcı Diplomasi (George, 1994: 9)

Zorlayıcı diplomasi her ne kadar tehdit ve sınırlı askeri kuvvet kullanımı yöntemlerini kullansa da içerisinde müzakere sürecini de barındırır ve bu yönüyle askeri bir stratejiden ziyade diplomatik bir stratejidir. (Bellamy, 2000: 96) George da meşru bir strateji olarak gördüğü zorlayıcı diplomasiyi, askeri strateji ve uygulamalara bir alternatif olarak değerlendirmiştir. (George, 1994: 10-11) Gerçekten de zorlayıcı diplomasi askeri strateji ve uygulamalara ciddi bir alternatif oluşturmaktadır. Çünkü zorlayıcı diplomasi başarılı olduğu takdirde hedef aktör, askeri uygulamalara oranla çok daha düşük bir maliyetle amacına ulaşmaktadır. Bu bağlamda zorlayıcı diplomasi diplomatik bir strateji olduğunu kanıtlar nitelikteki temel özellikleri ise mesaj gönderme, müzakere, pazarlık gibi araçları kullanması ve topyekûn bir savaşı değil, eğer gerekirse sadece sınırlı askeri kuvvet kullanımını içermesidir. (Şener, 2018: 166) Sınırlı askeri kuvvet kullanımı hedef aktörü, zorlayıcı aktörün talebini yerine getirmediği takdirde bunun çok maliyetli olacağına ikna etmeyi amaçlayan bir sinyal olarak düşünülebilir. (Jakobsen, 1998: 14)

Süreci kısaca açıklamak gerekirse zorlayıcı diplomasi stratejisinde zorlayıcı aktör, hedef aktöre eğer talebini yerine getirmezse askeri kuvvet kullanacağı tehdidinde bulunur. Eğer bu şekilde talebini yerine getirmezse inandırıcılığını ve kararlılığını pekiştirmek için sınırlı bir askeri kuvvet kullanma yoluna da gidebilir. Fakat bu askeri kuvvet kullanımı topyekûn bir savaşa dönüşmemelidir.

Çünkü zorlayıcı diplomasi topyekûn bir savaşa yol açarsa başarısız olmuş olur. Bütün bunların gerçekleşebilmesi için zorlayıcı aktör ile hedef aktörün güçleri arasında bir asimetri veya denklik olması gerekmektedir. (Aksu, 2008: 29) Yani ya zorlayıcı aktör hedef aktörden daha güçlü olmalı ya da iki aktörün güçleri birbirine yakın olmalıdır. Bu nedenle güçsüz bir devlet çok daha güçlü bir devlete yönelik olarak zorlayıcı diplomasi uygulayamamaktadır. Zira güçsüz devletin zorlayıcı diplomasi araçları olan askeri kuvvet kullanma tehdidi ve sınırlı askeri kuvvet kullanma yöntemlerini kendisinden çok daha güçlü bir devlete karşı kullanması inandırıcı olmamakta ve hedef devlette bir zorunluluk hissi yaratamamaktadır.

George'a göre zorlayıcı diplomasi stratejisinin "ültimatom" (ultimatum), "zımnî ultimatom" (tacit ultimatum), "baskıyı aşamalı arttırma/vidanın yavaş yavaş döndürülmesi" (gradual turning of the screw) ve "dene ve gör yaklaşımı" (try and see approach) olmak üzere dört çeşidi bulunmaktadır. (Jakobsen, 1998: 18) Zorlayıcı diplomasi stratejisinin en çok bilinen çeşidi olan ultimatom genel olarak hedef aktörün yerine getirmesi gereken belirli bir talep, talebin yerine getirilmesi için net bir zaman sınırı, talebin karşılanmamasının hedef aktör için yüksek maliyetli olacağına dair cezalandırma ve tırmandırma tehdidi ile talebin karşılanması halinde hedef aktöre verilecek teşviklerden oluşmaktadır. (Bellamy, 2000: 96) Ültimatom zorlayıcı

Şekil 1: Stratejik Zorlama Türleri (Jakobsen, 1998: 12)

diplomasi stratejisinin çeşitleri arasında en sert ve tehlikeli olanıdır. (Lauren, 1972: 136) Çünkü ulti-
 matom hedef aktöre, talebin karşılanmaması
 halinde bir savaşa hazır olunduğuna dair mesaj
 vermektedir. (Aksu, 2008: 31) Bu nedenle özel-
 likle karşı taraf da tırmandırmaya hazırsa krizin
 tırmanması ve zorlayıcı diplomasiyi başarısızlığa
 uğratabilecek şekilde topyekûn bir savaş yaşanması
 ihtimali yüksektir. Bu duruma yönelik verilebi-
 lecek en iyi örnek 1. Dünya Savaşı başlamadan
 önce Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun
 Sırbistan'a verdiği ulti-
 matomdur. Sırbistan zaten tırmanmayı göze aldığı için ulti-
 matomdaki taleplerin hepsini kabul etmemiştir. Bunun üzeri-
 ne Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Sırbis-
 tan'a savaş ilan etmiş ve zorlayıcı diplomasi ba-
 şarısız olmuştur. Zorlayıcı diplomasinin bir diğer
 çeşidi olan zımni ulti-
 matomda ise ulti-
 matomdan farklı olarak talebin yerine getirilmesi için net bir
 zaman sınırı konulmamaktadır. Bununla birlikte
 talebin yerine getirilmemesi halinde uğranılacak
 cezanın niteliği de açık olarak
 belirtilememektedir. (Jakobsen, 1998: 18)
 Baskıyı aşamalı artırma/vidanın yavaş yavaş
 döndürülmesi çeşidinde de zımni ulti-
 matoma benzer şekilde talebin yerine getirilmesi için net
 bir zaman sınırı konulmamakta ve talebin yerine
 getirilmemesi halinde uğranılacak cezanın niteliği
 de açık olarak belirtilememektedir. (Şener, 2018:
 171) Zımni ulti-
 matomdan farkı ise hedef aktöre
 yönelik olarak uygulanan baskının aşamalı bir
 şekilde artırılmasıdır. Örneğin talebin yerine
 getirilmesi için baskı yapmak amacıyla öncelikle
 hedef aktöre yönelik ekonomik yaptırımlar
 uygulanabilir. Bundan sonuç alınamadığı takdir-
 de bu yaptırımlar sertleştirilebilir. Eğer talep hala
 karşılanmıyorsa zorlayıcı aktör baskıyı artırarak
 sınırlı bir askeri kuvvet kullanma yoluna gidebi-
 lir. Zorlayıcı diplomasinin çeşitleri arasında en
 zayıf olanı ise dene ve gördür. (Jakobsen, 1998:
 19) Bu çeşitte de zımni ulti-
 matoma ve baskıyı
 aşamalı artırma yaklaşımına benzer şekilde
 talebin yerine getirilmesi için net bir zaman sınırı
 konulmamaktadır. (Aksu, 2008: 33) Zorlayıcı
 aktör talebin yerine getirilmesi için sınırlı bir
 tehditte veya askeri eylemde bulunmakta ve
 sonrasında bunun hedef aktörü talebi gerçekleş-

tirmeye ikna etmek için yeterli olup olmadığını
 görmek için beklemektedir. (Aksu, 2008: 33) Bu
 dört çeşidin de avantajları ve dezavantajları
 olmakla birlikte George, en güçlü çeşit olan
 ulti-
 matom ile en zayıf çeşit olan dene ve gör
 yaklaşımı arasında yer alan bir strateji
 önermektedir. (Bellamy, 2000:96)

Zorlayıcı diplomasi, başarılı olduğu takdirde as-
 kerî strateji ve uygulamalara nazaran çok daha az
 maliyetli olduğundan dolayı sıkça kullanılan bir
 stratejidir. Fakat bu durum zorlayıcı diplomasi-
 nin her zaman başarılı olduğu anlamına gelme-
 mektedir. Aksine zorlayıcı diplomasi başarı oranı
 son derece düşük bir stratejidir. (Sauer, 2007: 616)
 Bu konu hakkında yapılan çalışmalarda zorla-
 yıcı diplomasinin başarı oranının %30 civarında
 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Şener, 2018: 175)
 Bunun en önemli sebeplerinden biri zorlayıcı
 diplomasinin onu başarısızlığa uğratan topyekûn
 bir savaş riskini içerisinde barındırıyor olmasıdır.
 Bununla birlikte zorlayıcı diplomasinin başarısını
 etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu fak-
 törlere bakıldığında ise amacın açıklığı (clarity of
 objective), motivasyonun güçlülüğu (strength of
 motivation), motivasyonun asimetrisi (asy-
 mmetry of motivation), aciliyet duygusu (sense of
 urgency), güçlü liderlik (strong leadership),
 iç/ulusal destek (domestic support), uluslararası
 destek (international support), rakibin kabul
 edilemez tırmanma korkusu (opponent's fear of
 unacceptable escalation) ve krizin kesin çözüm
 koşullarına ilişkin açıklık (clarity concerning the
 precise terms of settlement of the crisis) olmak
 üzere dokuz faktörün ön plana çıktığı göröl-
 mektedir. (Jakobsen, 1998: 19) Bu faktörlerden ilki
 olan amacın açıklığı, zorlayıcı aktörün hedef
 aktöre olan talebine ilişkin bir faktördür. Zorla-
 yıcı aktör talebini açıkça, herhangi bir yanlış an-
 laşılmaya mahal vermeyecek şekilde iletmelidir.
 Motivasyonun güçlülüğu ise zorlayıcı aktörün
 talebini ifade ederken motivasyonunun, inandırıcı-
 lığının ve kararlılığının ne derecede yüksek ol-
 duğuyla ilgili bir faktördür. (Aksu, 2008: 34) Zor-
 layıcı diplomasinin başarısını etkileyen bir diğer
 faktör motivasyonun asimetrisidir. İki aktörün
 motivasyon düzeyleri arasında bir asimetri varsa
 ve zorlayıcı aktör hedef aktörden çok daha

yüksek bir motivasyona sahipse zorlayıcı diplomasının başarılı olma olasılığı artmaktadır. Fakat motivasyon düzeyleri arasında bir asimetri yoksa ve her iki tarafın da motivasyonu güçlüyse krizin tırmanma ve zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısız olma olasılığı artmaktadır. Aciliyet duygusu ise hedef aktör üzerinde talebi yerine getirme zorunluluğu oluşturulması ile ilgili bir faktördür. Talebin karşılanmaması halinde hedef aktörün karşılaştığı cezalandırma tehdidinin inandırıcılığının sağlanması için bir zorunluluk duygusu yaratılması gerekir ve bu da talebin karşılanması için bir zaman sınırının konulup konulmaması ile bağlantılı bir durumdur. (Mulvenon, 1995: 70) Zorlayıcı aktör, hedef aktör üzerinde bir zorunluluk duygusu yaratamıyorsa talebin karşılanması için konulan zaman sınırı da inandırıcılığını kaybeder. Bir diğer faktör güçlü liderliktir ve hem zorlayıcı aktör hem de hedef aktör açısından önemlidir. Karar alıcıların konuya dair ilgisi, bilgi düzeyi, kriz yönetebilme becerisi ve liderlik özellikleri, hem zorlayıcı aktörün hem de hedef aktörün inandırıcılık, kararlılık ve uluslararası arenada meşruiyet sağlama başarılarında önem arz eder. (Aksu, 2008: 35-36) İç yani ulusal destek ise aktörlerin ulusal kamuoylarının kendilerine verdiği destekle ilgili bir faktördür. Eğer konuya dair ulusal bir kamuoyu desteği varsa aktörlerin hareket alanı genişler. Fakat bunun tersi olursa yani konuya dair ciddi bir muhalefet varsa aktörler geri adım atmak zorunda kalabilir. İç destek faktörü zorlayıcı diplomasının başarısı bağlamında kendini en çok hedef aktörün iç destek görüp görmemesi noktasında gösterir. Çünkü hedef aktöre yönelik olarak yüksek kamuoyu desteği varsa tırmanma olasılığı artar ve zorlayıcı diplomasının başarı şansı düşer. Uluslararası destek ise zorlayıcı diplomasi bağlamında daha ziyade müttefik bulma ve meşruiyet sağlama noktasında önemlidir. Çünkü müttefikler, zorlayıcı aktör ile hedef aktör arasındaki güç oranını değiştirebilir ve bu da zorlayıcı diplomasının sonucunu etkiler. Rakibin kabul edilemez tırmanma korkusu da zorlayıcı diplomasının başarısını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Çünkü eğer hedef aktör için

krizin tırmanması riskliyse ve bu nedenle tırmanma tehdidini kabul edemiyorsa, müzakere masasına oturması ve dolayısıyla zorlayıcı diplomasının de başarılı olma olasılığı yüksektir. Zorlayıcı diplomasının başarısını etkileyen son faktör ise krizin kesin çözüm koşullarına ilişkin açıklık faktörüdür. Zorlayıcı aktör hedef aktöre krizin tamamen çözülmesi için gereken tüm koşulları ayrıntılarıyla iletmelidir. Hedef aktör de talebi yerine getirdikten sonra gerçekten krizin sona ereceğine inanmalıdır.

İRAN-IRAK KRİZİNDEKİ ZORLAYICI DİPLOMASİ UYGULAMALARI

İran ile Irak arasındaki 1980-1988 İran-İrak Savaşı'nın sebeplerini de oluşturan sorunların tarihsel arka planına bakıldığında bu sorunların temellerinin oldukça eski zamanlara kadar dayandığı görülmektedir. Fakat bu sorunların ve iki devletin birbirine yönelik olarak uyguladıkları saldırgan politikaların özellikle 1979 yılından itibaren arttığı gözlemlenmektedir. Bunda şüphesiz o dönemde uluslararası sistemde yaşanan gelişmelerin de etkisi olmuştur. Soğuk Savaş Dönemi içerisinde "İkinci Soğuk Savaş Dönemi" adı verilen bir dönemde, dönemin konjonktürüne uygun olarak İran ile Irak'ın politikalarının da sertleştiği görülmektedir. Özellikle 1979 yılında yaşanan İran İslam Devrimi, savaşa giden süreçte önemli bir kırılma noktası olmuştur. Savaşa yol açan gelişmeleri ve zorlayıcı diplomasi uygulamalarını daha iyi açıklayabilmek için öncelikle İran ve Irak'ın savaş öncesi genel durumunu kısaca özetlemek gerekmektedir.

Yüzölçümü 438 bin km² olan ve arazi türü olarak genelde ovalar/düzlükler ile bataklıklardan oluşan Irak'ın o dönemki nüfusu 13 milyon bandında olup bu nüfusun %80'ini Araplar, %18'ini Kürtler ve %2'sini Türkmenler oluşturmaktadır. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Ülkedeki Kürtlerin ayrılıkçı talepleri bulunmakta ve bu durum Irak Devleti tarafından ulusal güvenlik sorunu olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla o dönemde Irak'ta bir Kürt Sorunu'nun varlığından bahsedilebilir. Irak nüfusunun dinsel dağılımına bakıldığında ise %54'ünün Şii, %43'ünün Sünni Müslümanlardan oluştuğu görülmektedir. (Razoux ve Elliot, 2015:

511) Fakat lkede Baas Partisi iktidardadır ve devlet, aslında sayıca azınlıkta olan Sünni Araplar tarafından yönetilmektedir. Bu nedenle Şiiler özellikle de İnan İslam Devrimi'nin ardından birçok kez ayaklanmış, bu durum da Irak tarafından bir ulusal güvenlik sorunu olarak algılanmıştır. Bununla birlikte o dönemde Irak, Orta Doğu'nun lideri olmak isteyen Saddam Hüseyin'in mutlak kontrolü altındaki Baas Partisi mensubu liderler tarafından yönetilmektedir. (Sick, 1989: 234) Irak'ın o dönemki ekonomik durumuna bakıldığında ise gayri safi milli hasılasının 45 milyar dolar, savunma btcesinin ise 2.8 milyar dolar olduğu görülmekte ve bu da oransal olarak gayri safi milli hasılasının yaklaşık %6'sına denk gelmektedir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Ayrıca o dönemde Irak Silahlı Kuvvetleri'nin askeri personel sayısı 242 bin civarındadır. (Hiro, 1991: 299) Irak dış politikasına bakıldığında ise her ne kadar 1970'li yıllarda Batılı devletlerden silah ve teknoloji satın almaya başlamış olsa da hala SSCB yanlısı ve ABD karşıtı politikalar yürütüldüğü grlmektedir. (Arı, 2017: 422-423) Fakat 1978'de gerçekleşen Afganistan'daki SSCB yanlısı darbe ve 1979'daki İnan İslam Devrimi Irak'taki karar alıcılar üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Irak, Afganistan'daki darbeyi ve ardından 1979'da SSCB'nin Afganistan'ı işgalini kendisi için bir tehdit olarak algılamış ve bu nedenle Irak-SSCB ilişkilerindeki olumlu hava yok olmaya başlamıştır. Bununla beraber İnan İslam Devrimi'nin ardından ABD-İnan ilişkilerinin kopması ve ABD'nin Irak'a yaklaşmaya başlamasıyla birlikte ABD-İrak ilişkileri gelişmeye başlamıştır.

1 milyon 648 bin km²lik yzlmyle İnan, Irak'tan neredeyse 4 kat daha geniş sınırlara sahiptir. Ayrıca yüksek dağlarla çevrili geniş bir coğrafyaya sahip olması nedeniyle Irak'ın aksine stratejik derinliği çok yüksek olan bir devlettir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Bununla birlikte İnan, Basra Körfezi'nde de Irak'tan çok daha geniş bir kıyı Őeridine sahiptir. İnan'ın o dönemki nüfusu ise 39 milyon bandında olup Irak nüfusunun 3 katıdır. (Karsh, 2002: 16) Nüfusun etnik dağılımına bakıldığında ise

%55'inin Farsi/Acem, %25'nin Azeri, %10'unun Kürt, %3'nn Belu (Baloch) ve %2'sinin ise Arap olduğu grlmektedir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Her ne kadar İnan'ın etnik yapısı da Irak'a benzer şekilde heterojen bir yapı sergilese de o dönemde İnan'daki etnik bölünme Irak'taki kadar derin değildir. (Karsh, 2002: 16) Dini dağılıma bakıldığında ise nüfusun %85'inin Şii olduğu grlmektedir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Yani İnan, Irak'ın aksine nüfusun dini dağılımı itibarıyla daha homojene yakın bir görünüm sergilemektedir. Bununla birlikte o dönemde Irak lideri Saddam Hüseyin'e benzer şekilde İnan lideri Ayetullah Humeyni'nin de Orta Doğu'nun bölgesel lideri olma hedefi bulunmaktadır. İnan'ın o dönemki ekonomik durumuna bakıldığında ise gayri safi milli hasılasının 110 milyar dolar, savunma btcesinin ise 4.5 milyar dolar olduğu görülmekte ve bu da oransal olarak gayri safi milli hasılasının yaklaşık %4'ne denk gelmektedir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Dolayısıyla İnan'ın gayri safi milli hasılası ve savunma btcesi de Irak'tan çok daha yüksektir. Ek olarak o dönemde İnan Silahlı Kuvvetleri'nin askeri personel sayısı 246 bin civarındadır. (Hiro, 1991: 297) O dönemki İnan dış politikasına bakıldığında ise İnan İslam Devrimi ve Rehineler Krizi olmak üzere iki olayın ve etkilerinin belirleyici olduğu grlmektedir. İnan İslam Devrimi'nden sonra İnan, Batı'dan uzaklaşmış, eskiden müttefiği olduğu ABD'ye yönelik sert politikalar yürütmüş, CENTO (Merkezi Antlaşma rgt /Central Treaty Organization)'dan ayrılmış ve ABD ile imzaladığı Savunma Anlaşması'nı da feshetmiştir. (Karaca, 2021: 511) Ardından Kasım 1979'da bir grup ğrencinin İnan Őahi'nin ülkeye geri getirilmesi ve mal varlığının iade edilmesi amacıyla ABD Bykelliği'ndeki 53 kişiyi rehin almasıyla İnan ile ABD arasında Rehineler Krizi (Hostage Crisis) başlamıştır. (Karaca, 2021: 512) Bir yıldan fazla süren kriz nedeniyle İnan-ABD ilişkileri daha da gerginleşmiş ve iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler kesilmiştir. Bununla birlikte Humeyni, ABD'yi "Büyük Őeytan", SSCB'yi "Kk Őeytan", Körfez Devletlerini

ise “Mini Şeytanlar” olarak tanımlamış ve Körfez Devletlerinin İran İslam Devrimi’nin ardından İran’ın olduğu gibi İslam Cumhuriyetlerine dönüşmesi gerektiğini savunmuştur. (Arı, 2017: 399) Zaten Humeyni rejiminin uzun vadedeki en önemli amacı İslami değerler temelinde evrensel bir dünya düzeni kurmak olduğundan dolayı İslam Devrimi’ni diğer devletlere de yayılması yani “devrim ihracı” o dönemde İran dış politikasının temel hedeflerinden olmuş ve özellikle bölge devletleri bu durumu tehdit olarak algılamışlardır. (Armaoğlu, 1999: 439) Ayrıca İran’ın devrim ihracı politikasının evrensel temellerinin yanı sıra Filistin konusu itibarıyla da önem arz ettiği görülmektedir. Humeyni, İran ile Irak’ın Şii nüfusunun birleşmesiyle İsrail’i Kudüs, Batı Şeria ve Gazze’den çıkarmaya yetecek büyüklükte bir ordu oluşturulacağını düşünmüş, bu nedenle devrimin Irak’a ihracına özel bir önem vermiştir. (Farzaneh, 2007: 92) Bu politikanın İran-İrak ilişkilerini çok kötü etkilemesinin yanı sıra İran’ın ABD, SSCB ve Körfez Devletlerini karşısına alması İran’ı uluslararası arenada yalnızlaştırmış ve İran-İrak Savaşı’na giden kriz sürecinde Irak’ın arkasındaki uluslararası desteğin İran’dan daha fazla olmasına yol açmıştır.

İran ile Irak arasındaki sorun alanlarına bakıldığında aslında bu sorunların temellerinin çok eski zamanlara dayandığı ve birbiriyle iç içe geçmiş, karmaşık bir yapı arz ettiği görülmektedir. Daha açıklayıcı olması amacıyla bu sorun alanları mezhepsel ve etnik faktörler, Şatt’ül Arap Su Yolu Sorunu ile bölgesel hegemonya mücadelesi olarak üç kategoride incelenecektir. Mezhepsel ve etnik faktörlere bakıldığında öncelikle mezhepsel açıdan Şii-Sünni konusunun İran-İrak Savaşı’na giden kriz sürecinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Haritada da görüldüğü üzere Irak’taki Şii gruplar ülkenin güneyinde, (Karbala / كربلاء) ve Necef (Najaf / النجف) gibi Şiiiler tarafından kutsal kabul edilen şehirlerin bulunduğu, Basra’yı da içerisine alan çok önemli bir petrol bölgesinde ikamet etmektedirler. Fakat ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturmalarına

Harita 1: Irak Nüfusunun Etnik ve Dini Dağılımı¹

ve petrol bölgesinde yaşamalarına rağmen ekonomik ve siyasi açıdan büyük sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir. Buna koşut olarak Şiiiler tarafından gerçekleştirilen ayaklanmalar önceki dönemlerde daha ziyade ekonomik ve siyasi temelli olarak 1960’lı yıllardan itibaren ama özellikle İran İslam Devrimi’nin ardından dinsel ve ayrılıkçı temellere doğru evrilmiştir. (Arı, 2017: 421) %85’i Şii olan ve mezhep temelli sert politikalar izleyen İran devletiyle sınırdaş olmaları dolayısıyla Humeyni’nin söylemlerinden ve İran’ın devrim ihracı politikasından oldukça etkilenmişlerdir. (Razoux ve Elliot, 2015: 511) Özellikle de Humeyni’nin yaklaşık 13 yıl boyunca sürgünde kaldığı Necef’te yaşayan ve Farsça konuşan Şii Müslümanların İran’ın politikalarından çok fazla etkilendiği ve Saddam Hüseyin karşıtı protestolar gerçekleştirdikleri görülmektedir. (Akçay, 2013: 112) İran-İrak Savaşı’na giden kriz sürecini tetikleyen en önemli ayaklanma ise 1979 yılının Haziran ayında Iraklı Şiiilerin lideri olan ve Humeyni’yi açıkça destekleyen Bekir El Sadr’ın önderliğinde gerçekleştirilen Şii Ayaklanması’dır. (Armaoğlu, 1999: 388) Nisan 1980’de Bekir El Sadr’ın idamı ve ülkedeki ileri gelen Şiiilerin Irak’tan sınır dışı edilmesi üzerine İran-İrak ilişkileri kopma noktasına gelmiştir. (Armaoğlu, 1999: 389)

¹ Harita tarafımızca düzenlenmiştir. Orijinali için bkz.; https://saylordotorg.github.io/text_world-regional-geography-people-places-and-globalization/s11-06-iraq-turkey-and-iran.html (e.t.: 10.05.2021).

Etnik faktörlere bakıldığında ise Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin özellikle Cezayir Anlaşması (Algiers Accord)'nın imzalandığı 1975 yılına kadar İran tarafından yoğun şekilde desteklendiği görülmektedir. İran'ın sağladığı bu destek nedeniyle Irak hükümeti Kürtler üzerinde tam egemenlik sağlayamamış ve uluslararası arenada prestij kaybı yaşamıştır. Irak bu duruma son vermek için 1975'te İran ile Cezayir Anlaşması'nı imzalamak durumunda kalmıştır. Bu anlaşmayla Irak, Arapların Şatt'ül Arap (Shatt al-Arab / شط العرب), İranlıların ise Arvand Nehri (Arvand Rud / اروند رود) ismini verdiği su yolunda İran'ın istediği şekilde bir düzenleme yapılmasını kabul etmiştir. Buna karşılık İran da Kürtlere destek vermeyi bırakmıştır. Diğer yandan Irak'ın da İran'a yönelik olarak etnik ayrılıkçı hareketleri desteklediği görülmektedir. İran devletinin sınırları içerisinde yer alan ve Arapların Kuzistan / Huzistan (Khuzestan / خوزستان), İranlıların ise Ahvaz (أهواز) ismini verdiği bölgede yaklaşık 1.5 milyon civarında Arap yaşamakta ve Irak bu bölgenin özerk olmasını istemektedir. (Arı, 2017: 427) Hatta Saddam Hüseyin burayı "Arabistan" olarak isimlendirmiştir. (Doğan, 2016: 3)

Harita 2: Kuzistan / Ahvaz Bölgesi²

Harita 2'de görüldüğü üzere Irak'la sınır paylaşan bu bölge ayrıca İran'ın en önemli petrol ve sanayi bölgelerinden biridir. Kuzistan bölgesinin özerk olmasıyla İran en önemli petrol ve sanayi bölgelerinden birini yitirerek hem güç hem de prestij kaybedecektir. Ayrıca Irak, İran'ın Irak'taki Kürtlere verdiği desteği, Kuzistan bölgesindeki Araplara verdiği destekle dengelemiş olacaktır. (Arı, 2017: 427) Ek olarak Saddam Hüseyin, İran'ın devrim ihracı politikasının etkisiyle Irak içerisinde çıkan Şii ayaklanmalarına karşı Kuzistan bölgesinin en iyi savunma hattı olduğunu düşünmektedir. (Hiro, 1991: 37) Bu hedeflerle Irak, Kuzistan bölgesindeki Arapları Humeyni rejimine karşı kıskırtmış ve sonrasında çıkan çatışmalarda da silah ve mühimmat yardımında bulunmuştur. (Armaoğlu, 1999: 389) Dolayısıyla bu durum iki devlet arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir.

İki devlet arasındaki sorun alanlarından bir diğeri ise Şatt'ül Arap (Arvand) Su Yolu Sorunu'dur. Haritada görüldüğü üzere Şatt'ül Arap Su Yolu, Fırat (Euphrates) ve Dicle (Tigris) nehirlerinin Basra Körfezi'nden denize dökülmeden önce birleştikleri yerdir. Buranın hangi kısmının hangi devlete ait olduğu konusundaki anlaşmazlık Osmanlı Devleti Dönemi'ne kadar dayanmaktadır. 1937 yılında iki devlet arasında bu konuda bir antlaşma yapılsa da İran, Irak'ın bu antlaşmadan çok kazançlı çıktığını düşündüğü için sorun devam etmiştir. (Özdemir, 2020: 58)

Harita 3: Şatt'ül Arap Su Yolu³

² Harita tarafımızca düzenlenmiştir. Orijinali için bkz.; <https://www.middleeasteye.net/news/ahwazis-dont-give-anniversary-annexed-arab-province-looms-iran> (e.t.: 05.06.2021).

³ Harita tarafımızca düzenlenmiştir.

İran, 1968'de Irak'ta yaşanan darbe nedeniyle Irak'ın güçsüz durumundan yararlanarak 1969'da 1937'de yapılan antlaşmayı feshettiğini ilan etmiş, aynı zamanda bu konuda Irak'a baskı yapmak için Iraklı Kürtlerin isyanına destek vermeye başlamıştır. (Arı, 2017: 426) Irak Kürtler üzerinde hakimiyet sağlayabilmek için 1975'te İran ile Cezayir Anlaşması'nı imzalamak durumunda kalmış ve İran'ın istediği şekilde Thalweg Hattı'nın (su yolunun tam ortasının) sınır olmasını kabul etmiştir. (Hiro, 1991: 17) Böylece sorun Irak'ın güçsüz olduğu bir dönemde, İran lehinde bir düzenlemeyle çözülmüş fakat bu çözüm kalıcı olmamıştır. Irak geçen 5 yıllık süre içerisinde Kürt ayaklanmalarını bastırma konusunda ilerleme kaydetmiş ve gücünü topladıktan sonra Eylül 1980'de Cezayir Anlaşması'nı feshetmiştir. (Arı, 2017: 426)

İran-İrak arasındaki bir diğer sorun alanı ise tarihsel rekabetle birleşen bölgesel hegemonya mücadelesidir. Aslında İran ile Irak arasındaki tarihsel rekabetin kökenleri 16. yüzyıla, Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasındaki rekabete kadar dayanmaktadır. (Orhan, 2019: 394) Bu rekabette Şii-Sünni ayrımı belirleyici olmuş ve bu mezhepler İran ile Irak tarafından siyasi birer ideoloji olarak da benimsenmiştir. Bu tarihsel rekabet 1979 yılında İran İslam Devrimi'nin gerçekleşmesiyle daha da artmıştır. Irak o dönemde Körfez bölgesindeki en büyük ve en güçlü Arap devletidir ve bu durum İran İslam Devrimi'nin ardından yönetime gelen devrimci rejim tarafından İran'ın bölgesel hegemonya arayışının önündeki en büyük engel olarak görülmüştür. (Karsh, 2002: 13) Ayrıca Camp David Anlaşmaları ile Mısır'ın Arap dünyasındaki liderliğinin ve prestijinin sarsılmasından sonra Saddam Hüseyin bölgedeki güç boşluğunu doldurmak istemiştir. Bunun için de Irak'taki Kürtlere destek veren ve Irak'taki Şii'leri kışkırtan "düşman" İran'ın ekarte edilmesi gerekmiştir. Ayrıca Saddam Hüseyin o dönemde İran'ın güçsüz olduğunu düşünmüştür. (Arı, 2017: 429) O dönemde İran ile ABD arasında Rehineler Krizi yaşanmakta, devrim ihracı politikası nedeniyle İran Arap dünyasından tecrit edilmiş

durumda ve ayrıca İran Ordusu'ndaki Şah yakını yüksek subaylar tasfiye edildiği için İran Ordusu zayıflamış durumdadır. (Hiro, 1991: 36-37) Fakat tıpkı Saddam Hüseyin gibi Humeyni'nin de Körfez'in Orta Doğu'nun lideri olma hedefi olduğundan iki devlet bölgesel hegemonya için mücadele etmiştir.

İran-İrak Savaşı'na giden kriz sürecindeki zorlayıcı diplomasi uygulamalarına bakıldığında zorlayıcı aktörün Irak, hedef aktörün ise İran olduğu görülmektedir. Her ne kadar İran, Irak'tan daha güçlü bir devlet olduğu için aktörlerin güçleri arasında bir denklik yok gibi görünse de Irak çok büyük bir uluslararası destek aldığı ve İran o dönemde uluslararası sistemden izole edildiğinden dolayı aktörlerin güçleri arasında fiili bir denklik oluşmuştur. Irak'ın zorlayıcı diplomasiyi kullanmaktaki amaçları İran İslam Devrimi'nin Irak'taki Şii'ler üzerindeki etkilerini sınırlandırmak, Kürtler üzerinde tam egemenlik kurmak, Kuzistan bölgesinde yaşayan Arapların özerkliğini sağlamak, Şatt'ül Arap Su Yolu Sorunu'nu çözmek, bölgede hegemon güç olmak ve Irak içerisindeki muhalefeti tasfiye ederek ulusal birliği sağlamak olarak özetlenebilir. (Arı, 2017: 428-429) Irak yönetimi bu amaçlara ulaşabilmek için İran'ın rejiminin yıkılması gerektiğini düşünmüştür. Bu nedenle zorlayıcı diplomasi stratejisinde zorlayıcı aktör olan Irak'ın hedef devlet olan İran'a yönelik nihai talebi İran'ın rejiminin değişmesi olmuştur. Yani Irak, zorlayıcı diplomasi stratejisini kullanarak İran'ı rejiminde değişiklik yapmaya ikna etmeyi amaçlamıştır. Bu da Tablo 1'de gösterilen George'un zorlayıcı diplomasi modeline göre Tip C'ye denk gelmektedir. Bunu söylem bazında Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Taha Yasin Ramazan açıkça dile getirmiştir. Ramazan, Irak'ın zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısız olması üzerine çıkan İran-İrak Savaşı'nın amacının doğrudan doğruya İran İslam Cumhuriyeti'nin devrilmesi olduğunu söylemiştir. (Doğan, 2016: 3) Bu yönüyle Irak'ın uyguladığı zorlayıcı diplomasinin, bu stratejinin bir alt kategorisi olan saldırgan nitelikli zorlayıcı diplomasi olduğu görülmektedir.

Irak'ın bu strateji çerçevesinde gerçekleştirdiği eylemlere bakıldığında bu eylemlerin hem tehdit hem müzakere hem de sınırlı askeri kuvvet kullanma olmak üzere zorlayıcı diplomasinin tüm araçlarını içerisinde barındırdığı görölmektedir. Irak, inandırıcılığını pekiştirmek ve baskıyı arttırarak İran'ı zorlamak amacıyla öncelikle Haziran 1979'da İran'daki Kürt köylerini bombalamaya başlamıştır. (Arı, 2017: 427) Fakat bu bombalama topyekûn bir savaşı amaçlamayan sınırlı bir askeri kuvvet kullanımındır. Dolayısıyla bu bombalama zorlayıcı diplomasinin öngördüğü gibi İran'ın Irak'ın talebini yerine getirmediği takdirde bunun çok maliyetli olacağına ikna etmeyi amaçlayan bir sinyal olarak düşünölebilir. Ardından Irak, İran'a Ekim 1979'da Cezayir Anlaşması'nı revize etmek için zorlayıcı diplomasi stratejisinin en sert ve tehlikeli çeşidi olan ültimatom göndermiştir. (Bengio, 2020) Her ne kadar Irak ve İran'ın dış politikasının kapalı niteliğinden dolayı ültimatomun içeriğine ilişkin net bilgilere ulaşilamasa da sonraki gelişmelerden dolayı İran'ın bu ültimatomdaki talepleri yerine getirmediği çıkarımı yapılabilir. Ardından Irak baskıyı arttırmaya devam etmiş ve Nisan 1980'de Iraklı Şiiler tarafından desteklenen Dava Örgütü'nün destekçilerini sınır dışı etmiştir. (Özdemir, 2020 : 59-60) Bu tarihten itibaren ise tarafların birbirini açıkça tehdit etmeye başladığı ve Mayıs 1980'de İran-Irak sınırı boyunca çatışmaların yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. (Karsh, 2002 : 9) 17 Eylül 1980'de ise Irak, İran'ın lehine bir anlaşma olarak gördüğü Cezayir Anlaşması'nı tek taraflı olarak feshetmiş ve krizi tetiklemiştir. (International Crisis Behavior [ICB] Project, t.y.) Topyekûn savaşın başlamasından beş gün önceki bu gelişme de aslında Irak'ın İran'a gönderdiği ültimatomdaki taleplerin karşılanmadığını doğrular niteliktedir. Fakat Irak yine de zorlayıcı diplomasinin öngördüğü gibi müzakere kanallarını açık tutmuş ve İran'ı Şatt'ül Arap Su Yolu'nun yeni statüsünü onaylaması için müzakerelere katılmaya davet etmiştir. (Razoux ve Elliot, 2015: 13) Yani aslında Irak topyekûn bir savaşı hedeflememiş, zorlayıcı diplomasi stratejisine uygun davranmıştır. Fakat Irak'ın taleplerini

kabul edilemez olarak değerlendiren İran bunu reddetmiş ve kriz tırmanmıştır. (Razoux ve Elliot, 2015: 13)

Kronolojik olarak özetlenen bu eylemlere bakıldığında Irak'ın İran üzerindeki baskıyı aşamalı bir şekilde arttırdığı görölmektedir. Irak önce İran'daki Kürt köylerini sınırlı bir şekilde bombalamakla başlamış, fakat sonuç alamadığı için baskıyı aşamalı bir şekilde arttırmıştır. Dolayısıyla Irak'ın zorlayıcı diplomasi çeşitlerinden baskıyı aşamalı arttırma çeşitini de kullandığı görölmektedir. Fakat zorlayıcı diplomasiyi kullanarak amaçlarına ulaşamayan Irak, bir diğer dış politika aracı olan savaşı seçmiş ve bu nedenle zorlayıcı diplomasi başarısız olmuştur.

IRAK'IN ZORLAYICI DİPLOMASİSİNİN BAşARISIZLIK SEBEPLERİ

Başarı oranı düşük bir strateji olarak değerlendirilen zorlayıcı diplomasinin İran-Irak örneğinde de başarısızlığa uğradığı görölmektedir. Şüphesiz ki bunun hem zorlayıcı diplomasinin kendi içerisinde barındırdığı handikaplardan hem de seçilen örnek vakaya özđü değişkenlerden kaynaklanan birçoğ sebebi bulunmaktadır. Irak'ın zorlayıcı diplomasi uygulamasında birçoğ amacı olsa da İran'a yönelik en önemli talebi İran'ın rejiminin değiştirilmesidir. Irak'ın bu talebini Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Ramazan açıkça belirtmiştir. Söz konusu talep İran'a en üst perdeden iletilmiştir. Dolayısıyla zorlayıcı aktörün hedef aktöre olan talebine ilişkin bir faktör olan amacın açıklığı faktörü açısından Irak'ın başarılı olduğu görölmektedir. Irak talebini açıkça, herhangi bir yanlış anlaşılmaya mahal vermeyecek şekilde iletmemiştir. Fakat bu talep İran açısından kabul edilemez bir talep olarak görölmüştür. Bu noktada talebin açıkça iletilmesinin başarılı bir çözüm için yeterli olmadığı ortaya çıkmaktadır. Zorlayıcı diplomasinin başarılı olabilmesi için zorlayıcı aktörün hedef aktöre bu krizden çıkmaya yönelik bir çıkış sinyali vermesi ve bir "havuç" teklifinde bulunması da gerekmektedir. Fakat Irak bunu yapmamış, talebine ilişkin hiçbir taviz verme-

miştir. Bu nedenle İran tırmanmayı göze almış ve Irak'a direnç göstermiştir. Bununla ilişkili olarak her ne kadar Irak'ın motivasyonu yüksek olsa da Irak'ın talebini kendi devletinin varlığına ilişkin bir tehdit olarak algıladığından dolayı İran'ın motivasyonunun da yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla George'un bir diğer başarı faktörü olan motivasyonun asimetrisinde de bir başarısızlık olduğu görülmektedir. İki aktörün motivasyonu da güçlüdür ve motivasyonları arasında bir asimetri bulunmamaktadır. Bu da zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısız olma olasılığını arttıran bir faktördür.

Talebin yerine getirilmemesi durumunda hedef aktörün karşılaşıcağı cezalandırma tehdidinin inandırıcılığının sağlanması için zorunluluk duygusu yaratılması gerekir ve bu da George'nin öne sürdüğü bir diğer faktör olan aciliyet duygusu yani kesin bir zaman sınırının konulup konulmamasıyla ilgilidir. İran'ın Irak'ın gönderdiği ultiमतodaki talepleri yerine getirmemesi nedeniyle Irak'ın bu konuda başarısız olduğu iddia edilebilir. Fakat sonrasında Irak, İran'ın üzerindeki baskıyı arttırmaya devam etmiş ve İran-Irak sınırındaki çatışmalarda daha fazla güç uygulamaya başlamış, böylece inandırıcılığını ve kararlılığını arttırmaya çalışmıştır. Zorlayıcı diplomasi çeşitlerinden ultiमतomla birlikte baskıyı aşamalı arttırma çeşidini de kullanan Irak, İran üzerindeki baskıyı ve aciliyet duygusunu da aşamalı şekilde arttırmıştır. Dolayısıyla bir bütün olarak değerlendirildiğinde Irak'ın aciliyet duygusu bakımından kısmen başarılı olduğu söylenebilir.

Irak o dönemde güçlü bir lider olan ve hatta Orta Doğu'nun lideri olmayı da hedefleyen Saddam Hüseyin tarafından yönetilmektedir. Dolayısıyla Irak, zorlayıcı diplomasinin bir diğer başarı kriteri olan güçlü liderlik noktasında başarılıdır. Fakat tıpkı Saddam Hüseyin gibi İran lideri Humeyni de güçlü bir liderdir. Her ne kadar ilk başlarda kendisine yönelik büyük bir muhalefet olsa da özellikle Irak'ın İran'a yönelik aşırı baskısından dolayı Humeyni iç politikada güç kazanmıştır.

Ayrıca o dönemde Irak'ın taleplerine karşı çıkılması İran açısından bir ulusal dava olarak görülmüştür. Dolayısıyla konuyla ilgili bir kamuoyu desteği vardır ve bu da Humeyni'nin hareket alanını genişleten bir faktördür. Ancak zorlayıcı diplomasi açısından bakıldığında bu durum başarı şansını düşüren bir unsur olarak görülmektedir. Çünkü bu yüksek kamuoyu desteği tırmanma olasılığını arttırıcı bir rol oynamaktadır.

Bir diğer başarı ölçütü olan uluslararası destek noktasında zorlayıcı aktör olan Irak'ın sahip olduğu uluslararası desteğin hedef aktör olan İran'dan çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Gizliliği yeni kaldırılan ve George Washington Üniversitesi tarafından kamuoyuna açıklanan belgelere göre Irak lideri Saddam Hüseyin'in planları ve istekleri ABD ve Orta Doğu'daki müttefikleri tarafından desteklenmiştir. (Farzaneh, 2007: 93) Dolayısıyla Irak, ABD, İngiltere (Birleşik Krallık), Fransa gibi Batılı devletler ile Suudi Arabistan, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Katar gibi Orta Doğulu devletler tarafından desteklenmiştir. Bu bağlamda zorlayıcı aktör olan Irak'ın uluslararası destek açısından başarılı olduğu görülmektedir. Fakat çalışmanın ikinci bölümünde açıklandığı üzere İran ve Irak'ın genel durumu göz önüne alındığında bu uluslararası desteğin Irak'ın uyguladığı zorlayıcı diplomasi stratejisini başarıya ulaştırmada yeterli olmadığı ortadadır. Çünkü her ne kadar Irak çok güçlü bir uluslararası desteğe sahip olsa da İran coğrafya genişliği, stratejik derinlik, nüfus ve ekonomi açısından Irak'tan çok daha güçlü bir devlet olduğundan dolayı bu destek Irak'a başarı sağlama noktasında yetersiz kalmış, sadece iki devletin güçleri arasında fiili bir denklik oluşturmuştur.

Rakibin kabul edilemez tırmanma korkusu faktöründe ise Irak açısından net bir başarısızlık gözlemlenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi İran'ın, Irak'ın talebini kabul edilemez olarak değerlendirmesi, motivasyonunun yüksek olması ve çok güçlü bir ulusal desteğe sahip olmasından dolayı krizin tırmanmasına dair bir korkusu bu-

lunmamaktadır. Bu nedenle İnan, Irak ile müzakere masasına oturmayı tercih etmemiş ve buna koşut olarak Irak da eylemlerini sertleştirmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Irak'ın talebini yumuşatmamasının veya bu talebi yerine getirmesi karşılığında İnan'a bir ödöl sunmamasının da etkisi bulunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak iki devletin liderlerinin birbirlerine olan antipatilerinin de krizin tırmanmasında rol oynadığı iddia edilebilir. Çünkü özellikle krizlerin tırmanma evresinde liderlerin kişilik özellikleri karar alma süreçlerini daha fazla etkilemektedir. (şener, 2021: 375) Diğer bir deyişle bu durum karar vericiler bazında daha somut hale gelmektedir. İki lider arasındaki bu antipatinin en önemli sebebi ise Saddam Hüseyin'in, şah Dönemi'nde Irak'a sığınmış olan Humeyni'yi sınır dışı etmesidir. (Pelletiere, 1992: 32) Bununla birlikte iki lider Orta Doğu'da hegemonya mücadelesi içerisinde olmuşlar ve birbirlerini düşman olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla bu durum krizin tırmanma evresinden savaş evresine geçmesinde ve zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısız olmasında kritik rol oynamıştır.

Son olarak krizin kesin çözüm koşullarına ilişkin açıklık faktörüne bakıldığında yine bir başarısızlık görölmektedir. Irak, İnan'a bu durumun tamamen düzelmesi için gereken tüm koşulları ayrıntılı bir şekilde iletmemiştir. Ayrıca talebinin

kabul edilmesi için pozitif teşvikler sunmamış ve dolayısıyla İnan da müzakere zeminine yaklaşmamıştır. Bununla birlikte iki devlet arasındaki sorunlar yumağı düşünöldüğünde gerçekten krizin kolay bir şekilde sona ereceği mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla İnan için Irak'ın talebi kabul edilemez olmakla birlikte İnan'ın, talebi yerine getirirse ve rejimini değiştirirse bile Irak'ın baskısının devam edeceğini düşündüğü iddia edilebilir.

Özetlemek gerekirse Tablo 2'de göröldüğü üzere Irak'ın amacın açıklığı, motivasyonun güçlölüğü, güçlü liderlik, iç destek ve uluslararası destek faktörlerinde başarılı, aciliyet duygusunda ise kısmen başarılı olduğu görölmektedir. Fakat benzer şekilde İnan'ın da amacı bu talebi kabul etmeyerek kendi devlet varlığını korumaktır ve açıktır. İnan'ın da motivasyonu bu konuyu bir ulusal dava olarak algılamasından dolayı güçlüdür. İnan'da da tıpkı Irak'ta olduğu gibi güçlü bir lider vardır. İnan da Irak'ın talebini kabul etmeme noktasında iç destek konusunda çok başarılıdır. İnan uluslararası destekte başarılı olmasa da kendi gücü ile bu konuda Irak'ı dengelemiştir ve Irak ile arasında fiili bir denge oluşmuştur. Aciliyet duygusu noktasında da başarısız kabul edilemez. Irak'ın ültimatoma rağmen bu talebi yerine getirmemiştir. Bu vakada zorlayıcı diplomasinin başarısız olduğu faktörler ise motivasyonun asimetrisi, rakibin

Zorlayıcı Diplomasinin Başarısını Etkileyen Faktörler	Irak	İnan
Amacın Açıklığı (Clarity of Objective),	✓	✓
Motivasyonun Güçlölüğü (Strength of Motivation)	✓	✓
Motivasyonun Asimetrisi (Asymmetry of Motivation)	X	X
Aciliyet Duygusu (Sense of Urgency)	✓ X	✓
Güçlü Liderlik (Strong Leadership)	✓	✓
İç/Ulusal Destek (Domestic Support)	✓	✓
Uluslararası Destek (International Support)	✓	X
Rakibin Kabul Edilemez Tırmanma Korkusu (Opponent's Fear of Unacceptable Escalation)	X	X
Krizin Kesin Çözüm Koşullarına İlişkin Açıklık (Clarity Concerning the Precise Terms of Settlement of The Crisis)	X	X

Tablo 2: İnan-Irak Örneğinde Zorlayıcı Diplomasinin Başarısını Etkileyen Faktörler

kabul edilemez tırmanma korkusu ile krizin kesin çözümlerine ilişkin açıklık faktörleridir. Çünkü motivasyonlar arasında bir asimetri bulunmamakta ve İran yukarıda açıklanan sebeplerden ötürü krizin tırmanmasından çekinmemektedir. Son olarak Irak, krizin kesin çözümüne ilişkin tüm koşulları ayrıntılı bir şekilde iletmemiştir. Dolayısıyla analizin sonucunda Irak'ın uyguladığı zorlayıcı diplomasi stratejisinin başarısız olmasındaki en önemli sebebin, zorlayıcı diplomasinin başarısını etkileyen faktörlerden Irak'ın başarılı olduğu faktörlerin tamamında fiili olarak İran'ın da Irak kadar başarılı olması olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Zorlayıcı diplomasi tarihten günümüze yoğun şekilde kullanılmış bir diplomasi türüdür. Fakat literatür incelendiğinde zorlayıcı diplomasinin kavramsal çerçevesine yönelik çalışmalar bulunmakla birlikte örnek vaka incelemelerine ve başarı/başarısızlık durumlarına yönelik çalışmaların sayısının kısıtlı düzeyde olduğu görülmektedir. Zorlayıcı diplomasiyi diğer stratejilerden ayıran ve temel argümanlarını oluşturan kavramsal çerçeveye yönelik çalışmalar çok önemli olsa da şüphesiz ki empirik bir zorlayıcı diplomasi teorisinin ortaya konulabilmesi için birçok vaka analizine de ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü George'un zorlayıcı diplomasi modeli de bir nevi teori olduğundan ve teoriler de doğaları gereği sınanması gereken önermeler içerdiğinden dolayı bu vaka çalışmalarının eksikliği stratejinin ilerlemesi yönünde önemli bir handikap oluşturmaktadır.

İran-İrak Savaşı'na giden kriz sürecindeki zorlayıcı diplomasi uygulamalarının ve başarısızlık sebeplerinin araştırıldığı bu çalışmada Irak'ın, İran'a talebini yerine getirmesi için hem tehdit hem müzakere hem de sınırlı askeri kuvvet kullanma yöntemlerini kullandığı görülmektedir. Yani Irak'ın İran'a uyguladığı strateji, esnek bir müzakere sürecini de içerdiğinden dolayı zorlama ve şantaj, eylem başlamış olduğundan dolayı ise caydırma değil; zorlayıcı diplomasi stratejisinin tüm araçlarını içerisinde bulundurduğundan

dolayı tam olarak zorlayıcı diplomasıdır. Daha derinlemesine incelendiğinde ise zorlayıcı diplomasinin alt kategorilerinden saldırgan nitelikli zorlayıcı diplomasinin kullanıldığı görülmektedir. Irak, zorlayıcı diplomasi çeşitlerinden ise ultimatom ve baskıyı aşamalı artırma yöntemlerini kullanmıştır. Fakat bu örnekte zorlayıcı diplomasi başarısızlığa uğramış ve saf bir zorlamaya dönüşmüştür. Irak talebini gerçekleştirebilmek için bir diğer dış politika aracı olan savaşı seçmiş ve iki devlet arasında topyekûn bir savaş yaşanmıştır.

George'un zorlayıcı diplomasi modeli kullanılarak yapılan başarı analizinde zorlayıcı diplomasinin başarısız olma sebeplerinin, Irak'ın talebinin İran için kabul edilemez olmasından dolayı motivasyonun asimetrik olmaması, İran'ın tırmanma korkusu olmaması ve krizin çözümünün kesin koşullarına ilişkin açıklık olmaması olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca zorlayıcı diplomasinin başarısını etkileyen faktörlerden Irak'ın başarılı olduğu faktörlerin tamamında fiili olarak İran'ın da Irak kadar başarılı olduğu görülmektedir. Ancak çalışmanın üçüncü bölümünde görüldüğü üzere özellikle talebin kabul edilemez olduğu durumlarda bu dokuz faktöre ek olarak zorlayıcı aktörün hedef aktöre yönelik çıkış sinyali vermesi açısından bir "havuç" teklifinde bulunması yani teşvikler vermesi de gerekmektedir. Bunun çoğu vakada uygulanabilecek ve genellenebilecek bir başarı kriteri oluşturabileceğinden dolayı zorlayıcı diplomasinin başarısını etkileyen faktörlere onuncu faktör olarak eklenmesi, stratejinin başarı analizlerinde daha net sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçay, E. Y. (2013). İıran-İrak Savaşı'nın Bölgeye Etkileri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 105-121.
- Aksu, F. (2008). *Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Arı, T. (2017). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. Bursa: Alfa Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1999). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Bellamy, A. J. (2000). Lessons Unlearned: Why Coercive Diplomacy Failed at Rambouillet. *International Peacekeeping*, 7(2), 95-114.
- Bengio, O. (2020). The Kurds and the Iran-Iraq War: Have the Lessons Been Learned?. *BESA Center*, December 2, 2020, <https://besacenter.org/kurds-iran-iraq-war/> (e.t.: 05.06.2021).
- Doğan, S. (2016). Düşmandan Piyon Devlete: İıran'ın Irak'a Nüfuzu. *İNSAMER, Araştırma* 31, 1-7.
- Farzaneh, M. M. (2007). Shi'i Ideology, Iranian Secular Nationalism and the Iran-Iraq War (1980-1988). *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 7, 86-103.
- George, A. L. (1994). Coercive Diplomacy: Definition and Characteristics. A. L. George ve W. E. Simons (Ed.), *The Limits of Coercive Diplomacy* içinde (7-11). Boulder: Westview Press.
- George, A. L. (1994). Theory and Practice. A. L. George ve W. E. Simons (Ed.), *The Limits of Coercive Diplomacy* içinde (13-21). Boulder: Westview Press.
- Hiro, D. (1991). *The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict*. New York: Routledge.
- https://saylordotorg.github.io/text_world-regional-geography-people-places-and-globalization/s11-06-iraq-turkey-and-iran.html (e.t.: 10.05.2021).
- <https://www.middleeasteye.net/news/ahwazis-dont-give-anniversary-annexed-arab-province-looms-iran> (e.t.: 05.06.2021).
- International Crisis Behavior (ICB) Project*. (t.y.). <http://www.icb.umd.edu/dataviewer/?crisno=317> (e.t.:17.11.2021).
- İrak İıran Savaşı. (t.y.). *Türkçe Bilgi*. https://www.turkecbilgi.com/irak_iran_sava%C5%9F%C4%B1 (e.t.:15.05.2021).
- Jakobsen, P. V. (1998). *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and Practice*. New York, St. Martin's Press.
- Karaca, R. K. (2021). İıran'da Rejim Değişikliği. B. Özdal ve R. K. Karaca (Ed.), *Diplomasi Tarihi II* (3.Baskı) içinde (507-512). Bursa: Dora Yayınları.
- Karsh, E. (2002). *The Iran-Iraq War 1980-1988*. Oxford: Osprey Publishing.
- Lauren, P. G. (1972). Ultimata and Coercive Diplomacy. *International Studies Quarterly*, 16(2), 131-165.
- Levy, J. S. (2008). Deterrence and Coercive Diplomacy: The Contributions of Alexander George. *Political Psychology*, 29(4), 537-552.
- Mearsheimer, J. J. ve Walt, S. M. (2003). An Unnecessary War. *Foreign Policy*, 134, 51-59.
- Mulvenon, J. (1995). The Limits of Coercive Diplomacy: The 1979 Sino-Vietnamese Border War. *Journal of Northeast Asian Studies*, 14(3), 68-88.
- Orhan, D. D. (2019). Iranian Foreign Policy Towards Iraq: An Analysis of Three Wars Between Ideology and Realism. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 390-406.

- Özdemir, S. (2020). İran-İrak Savaşı: Türkiye Sınırlarında Terörizme Etkisi. *Gazi Akademik Bakış*, 13(26), 49-77.
- Pelletiere, S. C. (1992). *The Iran-Iraq War: Chaos in a Vacuum*. New York: Praeger.
- Razoux, P. ve Elliot, N. (2015). *The Iran-Iraq War*. Harvard University Press.
- Sauer, T. (2007). Coercive Diplomacy by the EU: The Iranian Nuclear Weapons Crisis. *Third World Quarterly*, 28(3), 613-633.
- Sick, G. (1989). Trial by Error: Reflections on the Iran-Iraq War. *Middle East Journal*, 43(2), 230-245.
- Sperandei, M. (2016). Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy. *International Studies Review*, 8(2), 253-280.
- Şener, B. (2021). Dış Politikada Kriz Yönetimi Ve Bir Kriz Yönetimi Stratejisi Olarak Zorlayıcı Diplomasi. A. Eminoğlu, M. Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş* içinde (355-412). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Şener, B. (2018). Savaş İle Barış Arasında Bir Kriz Yönetimi Stratejisi Olarak Zorlayıcı Diplomasi Ve Türk Dış Politikasındaki Örnekleri. T. Sakman, A. Yılmaz, U. Çiçek (Ed.), *Yeni Güvenlik Ekosistemi Ve Çok Taraflı Bedeli* içinde (157-190). İstanbul: Tasam Yayınları.
- Tirman, J. (2007). Diplomacy and the Iraq War. *Strategic Insights*, 6(2).

EXTENDED SUMMARY

“Coercive diplomacy”, a type of strategic coercion, with its most general definition, is a diplomatic strategy that involves threatening or using limited military force against an opponent in order to persuade an opponent to stop or revoke the action. According to George, there are four types of coercive diplomacy strategy: “ultimatum”, “tacit ultimatum”, “gradual turning of the screw”, and “try and see” approach. In the coercive diplomacy strategy, the coercive actor threatens the target actor to resort to military force if the opponent does not fulfill its demand. If it cannot fulfill its request in this way, it may also choose to use limited military force to reinforce its credibility and determination. Nevertheless, this use of military force should not turn into an all-out war. Because if coercive diplomacy leads to an all-out war, it fails. The literature review on the subject found that nine factors affecting the success or failure of coercive diplomacy, including clarity of objective, the strength of motivation, asymmetry of motivation, sense of urgency, strong leadership, domestic support, international support, opponent’s fear of unacceptable escalation and clarity concerning the precise terms of settlement of the crisis, were highlighted.

Coercive diplomacy, which is an important research topic in the field of international relations, is a type of diplomacy used by many states from past to present. Although the introduction of the concept to the international relations literature corresponds with the Cold War Period, when we study its intellectual background, it is seen that its intellectual foundations date back to the works of Sun Tzu, Thucydides and, Niccolo Machiavelli. Although it is considered as a strategy with a low success rate, if it is successful, it creates a serious alternative to military strategies and applications because it costs much less than military methods and is frequently preferred by many actors. When the international relations literature is reviewed, it is seen that the studies on coercive diplomacy are mostly related to the theoretical dimension of the strategy. However, the case studies are not covered much, and even if they are included, these studies are mostly concentrated on the applications of the USA. Therefore, generalizations that will be valid worldwide for the strategy’s success have not been fully grasped. In order to develop an empirical theory of coercive diplomacy, it is thought that studies should be conducted all over the world that will include the contextual variables of various crises in the analysis, and thus the premises of the strategy should be tested. In this context, this study aims to investigate the coercive diplomacy practices and the reasons for its failure in the process leading to the Iran-Iraq War.

In the study, coercive diplomacy practices in the process leading to the Iran-Iraq War between the two Middle Eastern states were examined, and the reasons for failure were analyzed. In the first part of the study, which consists of three parts, the basic assumptions of the coercive diplomacy strategy, which forms the conceptual framework of the study, its types, the factors affecting its success, and its differences from other strategic coercion methods are explained, in the second part, the process leading to the Iran-Iraq War and the coercive diplomacy practices in this process are examined, in the last part, the reasons for the failure of coercive diplomacy are analyzed. It is seen that Iraq practiced coercive diplomacy types of “ultimatum” and “gradual turning of the screw” in order to fulfill its request to Iran. However, in this instance, coercive diplomacy failed and turned into pure coercion. In order to realize its requests, Iraq chose war, another foreign policy tool, and an all-out war took place between the two states.

In the analysis of success using George’s coercive diplomacy model, it was concluded that the reasons for the failure of coercive diplomacy were that the motivation was not asymmetrical because Iraq’s demand was unacceptable to Iran, that Iran had no fear of escalation, and that there was no clarity regarding the exact conditions for the resolution of the crisis. In addition, it is seen that Iran was actually

as successful as Iraq in all of the factors, which Iraq was successful, that affect the success of coercive diplomacy. However, as seen in the third part of the study, in addition to these nine factors, especially in cases where the demand is unacceptable, the coercive actor should also offer a “carrot”, that is, give incentives in order to provide an exit signal for the target actor. Since this can be applied and generalized in most cases, adding it as a tenth factor to the factors influencing the success of coercive diplomacy will help achieve clearer results in the success analysis of the strategy.